

دارالفنون، نقطه عطف بازنشر تعلیم و تربیت در ایران

سنگ بنای تعلیم و تربیت با تلاش‌های فردی انسان برای آگاهی از راز و رمزهای هستی و به کار بستن آن‌ها در زندگی خود آغاز شد، که انبیای الهی با وحی آسمانی سر قافله این حرکت انسانی بوده‌اند. خداوند آموخت که چگونه سخن بگویند و چگونه از آنچه می‌اندیشند، پرده بردارند. پیامبران اولین معلمانی بودند که آنچه را بشر برای زندگی خود لازم داشت، به او آموختند تا پایه‌ای شود برای کشف نادانسته‌های خویش این تلاش در طول تاریخ استمرار داشته است.

بشر امروزی که در قله‌های دانایی به تماشای گذشته می‌ایستد، راه‌های پرپیچ و خمی را می‌بیند که از آن عبور کرده است، هرچند دیروز و دیروزهای بشر با آنچه امروز بدان دست یافته است برابری نمی‌کند، اما همه آن‌ها تجربه‌ای است که امروز نیز به کار می‌آید. در سرزمین ما نیز، تاریخ تعلیم و تربیت پر از یافته‌ها و آزموده‌هاست. سبک زندگی و زیسته‌های اقدام ایرانی، تنوع فرهنگ و آثار به‌جا مانده از دوره‌های نخستین تمدن ایرانی و گزارش‌های علمی و تاریخی از دوره پس از اسلام، همه نشان می‌دهند که گذشتگان، نه تنها در ساختن تمدن ایرانی، بلکه در بالندگی تمدن جهانی سهم وافر داشته‌اند.

گذشته این سرزمین و تلاش‌های فرهنگی، علمی و تمدنی مردمان آن، در کتیبه‌ها، سنگ نوشته‌ها و آثار به‌جا مانده و کشف‌شده در گستره ایران فرهنگی و تمدنی، بسیار بیشتر از آن است که در شمار آید؛ از همدان و هگمتانه، استخر و تخت جمشید، بابل و کانال سوئز گرفته تا در دوره اسلامی، که تنها اصفهان آن به اندازه نصف جهان دیدنی و شنیدنی از فرهنگ و تمدن و تعلیم و تربیت دارد. چهارگوشه ایران امروز و ایران دیروز که از شبه‌قاره و ماوراءالنهر گرفته تا خلیج فارس و بین‌النهرین، و گسترده‌تر از آن، تا سرزمین‌های بی‌زانس و شام وسعت داشت، آثار تمدن ایرانی را که برخاسته از آموزش و پرورش ایران است، می‌توان به چشم دید.

اما در ۲۰۰ سال اخیر، در دوره نفوذ و استیلای استعمار غربی و حاکمیت پادشاهان ناشایست بر ملت ایران، رکود علمی و اجتماعی و فترتی تحمیل شد که نتیجه عملی آن فروختن خیزش‌ها و خاموش شدن شعله انگیزه‌ها برای دوام مجدد و عظمت ملک و ملت بود. «دارالفنون» امیرکبیر یکی از صدها نمونه نفس کشیدن و قد برافراستن و فروختن و خفه شدن فرهنگ و آموزش و پرورش ایرانی در چنبر: تسلط غربی است.

و اکنون انقلاب اسلامی آغازی مجدد بر پایه‌های میراث گران‌بهای ملی و دینی با هویتی انقلابی برای شکوفایی فرهنگ و تمدن و تعلیم و تربیت ایران اسلامی است. هر چند چهار دهه اخیر با افت و خیزها، مزاحمت‌ها و حتی تهاجم سازمان‌یافته علیه تمامیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مواجه بوده‌ایم، اما با همه این‌ها، آنچه از پیشرفت‌ها اتفاق افتاده است، نه تنها کم نیست، بلکه در مقایسه با گذشته ۲۰۰ ساله خویش چیزی شبیه معجزه است. فقط یک نمونه آن از مقایسه ۵۴ درصد با سوادی کشور در سال ۱۳۵۵ با میزان بالای ۹۰ درصد افزود، یا مقایسه ۴۵ درصد با سوادی دختران و زنان در گذشته با رقم بالاتر از ۸۵ درصد امروز، و مقایسه ۳۷۰ هزار نفر دارنده تحصیلات، بالاتر از دیپلم در جمعیت ۳۵ میلیونی گذشته با رقم بالاتر از ۱۰ میلیون نفر امروز ادراک می‌شود که این همه دستاورد آموزش انقلاب اسلامی است. دست یافتن به دانش و فناوری‌های نوین در حوزه زیست‌فناوری، ریزفناوری، فناوری ارتباطات، سلول‌های بنیادین و نمونه‌هایی از شکوفایی استعداد ایرانی است.

اما آیا به این میزان بسنده کنیم؟! هرگز! دارالفنون ایستگاه بازنشر ما در گذشته و دوختن چشم به افق‌های دوردست است. از طریق خواندن و کاویدن گذشته و تحلیل آنچه بر ما گذشته است، با غبارزدایی از اسناد گردو خاک گرفته، می‌توان راه‌های روشن پیشرفت و عدالت را به همت معلمان و مربیان نیک‌اندیش و پژوهشگران تیزبین در دایره اقدام ملی قرار داد.

مدیر مسئول

محی‌الدین بهرام محمدیان